

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

DRUGI ODJEL

PREDMET LOVRIĆ protiv HRVATSKE

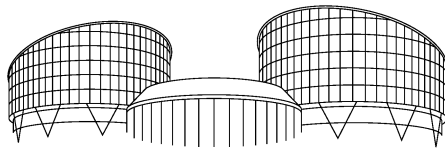
(Zahtjev br. 38458/15)

PRESUDA

STRASBOURG

4. travnja 2017.

Ova će presuda postati konačna pod okolnostima utvrđenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

U predmetu Lovrić protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Drugi odjel), zasjedajući u Vijeću u sastavu:

Işıl Karakaş, *predsjednica*,

Julia Laffranque,

Nebojša Vučinić,

Valeriu Griţco,

Ksenija Turković,

Jon Fridrik Kjølbro,

Stéphanie Mourou-Vikström, *suci*,

i Hasan Bakırcı, *zamjenik tajnika Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 28. veljače 2017. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena navedenog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je temeljem zahtjeva (br. 38458/15) protiv Republike Hrvatske što ga je 29. srpnja 2015. godine hrvatski državljanin g. Zvonimir Lovrić („podnositelj zahtjeva”) podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”).

2. Podnositelja zahtjeva zastupao je prvo g. A. Fiuri, a zatim g. I. Bošković, obojica odvjetnici iz Požege. Hrvatsku Vladu („Vlada”) zastupala je njezina zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Podnositelj zahtjeva je tvrdio da pred pravosudnim tijelima nije mogao osporiti odluku (rješenje) da ga se isključi iz udruge čiji je bio član.

4. Dana 8. listopada 2015. godine o zahtjevu je obaviještena Vlada.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

5. Podnositelj zahtjeva živi u Čaglinu.

6. Podnositelj zahtjeva bio je član lovačke udruge V., sa sjedištem u Čaglinu (u daljnjem tekstu: „udruge”).

7. Izvršni odbor udruge je 17. lipnja 2012. godine pokrenuo interni postupak pred stegovnom komisijom protiv podnositelja zahtjeva. Izvršni odbor zatražio je suspenziju podnositelja zahtjeva do sljedeće sjednice skupštine udruge zbog prijavljivanja člana udruge policiji, lažno ga optužujući za kazneno djelo zastrašivanja. Izvršni odbor je tvrdio da je podnositelj zahtjeva time počinio ozbiljnu povredu svojih dužnosti kao člana, što je stegovni prijestup propisan internim propisima udruge.

8. Odlukom od 25. kolovoza 2012. godine stegovna komisija odbila je stegovnu pritužbu protiv podnositelja zahtjeva. Protiv te odluke nije uložena nikakva žalba.

9. Izvršni odbor je unatoč tome uputio predmet skupštini na ponovno ispitivanje saznavši izvanrednu sjednicu.

10. Skupština je 2. rujna 2012. godine donijela, sa dvadeset glasova prema sedam, rješenje o isključenju podnositelja zahtjeva iz udruge. Obaviješten je da može podnijeti žalbu protiv tog rješenja i da će se o svakoj žalbi raspravljati na (redovnoj) godišnjoj sjednici skupštine udruge.

11. Podnositelj zahtjeva podnio je žalbu, ali je rješenje skupštine potvrđeno s dvadeset i jednim glasom prema tri nakon usvajanja nove odluke na godišnjoj sjednici održanoj 20. veljače 2013. godine.

12. Skupština nije navela nikakve razloge za isključenje podnositelja zahtjeva niti u jednom od svojih rješenja.

13. Podnositelj zahtjeva podnio je 11. siječnja 2014. godine tužbu protiv lovačke udruge Županijskom sudu u Požegi, kojom je od suda zatražio da proglasi nezakonitim rješenje skupštine od 20. veljače 2013. i da ga se vrati na mjesto člana. Pozvao se na članak 26. stavak 1. Zakona o udrugama (vidjeti odlomak 22. u nastavku) te je tvrdio da je odluka o njegovu isključenju bila donesena protivno postupku predviđenim statutom udruge i njezinim internim propisima o stegovnom postupku. Posebice je tvrdio da, zbog toga što nisu podnesene žalbe protiv odluke stegovne komisije od 25. kolovoza 2012. godine (vidjeti odlomak 8. gore), skupština nije mogla nadjačati tu odluku jer je prema statutu udruge ta komisija jedino tijelo ovlašteno da odlučuje o isključenju člana.

14. Rješenjem od 4. ožujka 2014. godine Županijski sud odbacio je tužbu podnositelja zahtjeva kao nedopuštenu uz obrazloženje da pitanje ne spada u sudsku nadležnost. Mjerodavni dio tog rješenja glasi kako slijedi:

„Članak 26. stavak 1. Zakona o udrugama ukazuje na to da se pravna zaštita putem tužbe županijskom sudu može tražiti samo ako skupština ili drugo mjerodavno tijelo udruge nije pregledalo izvješće člana o nepravilnostima u provedbi statuta [udruge], ili nije otklonilo te nepravilnosti.

Takva bi tužba stoga bila usmjerena na osiguranje provedbe statuta udruge, te stoga ne bi osigurala pravnu zaštitu u smislu da bi određena odluka ... udruge mogla biti proglašena nezakonitom.

Na temelju članka 50. Statuta tužene udruge, stegovni sud izriče stegovne sankcije protiv članova koji su povrijedili svoje dužnosti propisane statutom. Sukladno članku 7. stavku 2. Pravilnika o stegovnom postupku i stegovnoj odgovornosti članova tužene udruge, skupštini se može podnijeti zahtjev za preispitivanje [osporavanje] odluke Stegovnog suda o isključenju [člana]. Nije propisan rok u kojem skupština treba donijeti rješenje o zahtjevu. Rješenje skupštine je konačno.

... budući da tužitelj u svojoj tužbi ne traži [pravnu] zaštitu predviđenu člankom 26. stavkom 1. Zakona o udrugama, već traži da [sud] proglasi nezakonitim rješenje tuženika o njegovom isključenju, a o tom [pitanju] je na skupštini da donese konačnu odluku ... ovaj predmet ne spada u sudsku nadležnost ...”

15. Podnositelj zahtjeva je zatim podnio žalbu protiv tog rješenja Vrhovnom sudu Republike Hrvatske.

16. Vrhovni sud Republike Hrvatske je rješenjem od 2. travnja 2014. godine odbio žalbu podnositelja zahtjeva i potvrdio prvostupanjsku odluku, navodeći kako slijedi:

„Pravilno je prvostupanjski sud odbacio tužbu zbog toga što predmet ne spada u sudsku nadležnost ...

Posebice, na temelju članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama ... članovi udruge nadziru rad udruge, a ako član udruge utvrdi nepravilnosti u provedbi statuta, ovlašten je na to upozoriti statutom određeno tijelo udruge, odnosno skupštinu ako statutom nije određeno drugo nadležno tijelo. Nadalje, ako se upozorenje ne razmotri na sjednici statutom određenog tijela udruge, odnosno skupštine u roku od trideset dana od dostavljenoga pisanog upozorenja te ako se nepravilnosti ne otklone, član ima pravo podnijeti tužbu županijskom sudu nadležnom prema sjedištu udruge radi zaštite svojih prava propisanih Statutom udruge.

Navedena odredba ... regulira pitanje sudske nadležnosti vezano za pravo nadzora članova udruge nad radom udruge. U to pravo ne spada osporavanje zakonitosti odluke donesene u stegovnom postupku protiv tužitelja kao člana udruge, a kako je to pravilno obrazloženo u pobijanom [prvostupanjskom] rješenju.

S tim u vezi treba imati u vidu da se radi o članstvu u ... organizaciji zasnovanoj na dobrovoljnosti [u kojoj] članovi mogu svojim općim aktom urediti na koji način će pružiti zaštitu [svojim] članskim pravima. Stoga, odluka o isključenju člana udruge ne spada u sudsku nadležnost prema članku 26. stavku 1. Zakona o udrugama.

Tuženikova udruga nije tijelo s javnim ovlastima, a odluke koje donosi nemaju svojstvo upravnog akta, slijedom čega za odlučivanje o zahtjevu tužitelja u smislu [mjerodavnih odredbi] Zakona o upravnim sporovima ne postoji nadležnost niti Upravnog suda Republike Hrvatske. Takvo pravno shvaćanje zauzeo je i Ustavni sud Republike Hrvatske u predmetu U-III-140/2006.

Slijedom navedenog, županijski sud pravilno je odučio da ne postoji sudska nadležnost za odlučivanje o zahtjevu tužitelja ...”

17. Podnositelj zahtjeva je 12. lipnja 2014. godine podnio ustavnu tužbu protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Tvrдио je da je došlo do povrede njegova prava na pošteno suđenje zajamčenog člankom 29. stavkom 1. Ustava Republike Hrvatske (vidjeti odlomak 19. u nastavku), te se također izričito pozvao na članak 6. stavak 1. Konvencije.

18. Ustavni sud Republike Hrvatske je rješenjem od 18. prosinca 2014. godine odbacio ustavnu tužbu podnositelja zahtjeva kao nedopuštenu te dostavio svoju odluku njegovom zastupniku 30. siječnja 2015. godine. Utvrdio je kako predmetom nije otvoreno niti jedno ustavnopravno pitanje.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Ustav Republike Hrvatske

19. Mjerodavni članci Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine”, br. 56/90 s naknadnim izmjenama i dopunama) glase kako slijedi:

Članak 16.

„(1) Slobode i prava mogu se ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje.

(2) Svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.”

Članak 29. stavak 1.

„Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.”

Članak 43.

„Svakom se jamči pravo na slobodno udruživanje radi zaštite njihovih probitaka ili zauzimanja za socijalna, gospodarska, politička, nacionalna, kulturna ili druga uvjerenja i ciljeve. Radi toga svatko može slobodno osnivati sindikate i druge udruge, uključivati se u njih ili iz njih istupati u skladu sa zakonom.

Pravo slobodnog udruživanja ograničeno je zabranom nasilnog ugrožavanja demokratskoga ustavnog poretka, te neovisnosti, jedinstvenosti i teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske.”

Članak 134.

„Važeći međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom Republike Hrvatske te objavljeni, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske i imaju prednost pred [domaćim] zakonima. ...”

B. Mjerodavno zakonodavstvo

1. *Zakon o udrugama*

20. Zakon o udrugama („Narodne novine” br. 11/02) koji je bio na snazi između 1. siječnja 2002. godine i 30. rujna 2014. godine bio je zakon koji se odnosio na udruge u mjerodavnom razdoblju.

21. Člankom 3. propisano je da su se pravila koja se odnose na ortaštvo primjenjivala *mutatis mutandis* na neregistrirane udruge, tj. udruge koje nemaju status pravne osobe. Ortaštvo je najprije bilo uređeno Zakonom o obveznim odnosima iz 1978. godine, a zatim Zakonom o obveznim odnosima iz 2006. godine.

22. Članaka 26. stavak 1. Zakona o udrugama propisivao je kako slijedi:

V. NADZOR

Nadležnost za obavljanje nadzora

Članak 26. stavak 1.

„Članovi udruge nadziru rad udruge. Ako član udruge utvrdi nepravilnosti u provedbi statuta, ovlašten je na to upozoriti statutom određeno tijelo udruge, odnosno skupštinu ako statutom nije određeno nadležno tijelo. Ako se upozorenje ne razmotri na sjednici statutom određenog tijela udruge, odnosno skupštine u roku od trideset dana od dostavljenoga pisanog upozorenja i nepravilnosti se ne otklone, član ima pravo podnijeti tužbu županijskom sudu nadležnom prema sjedištu udruge radi zaštite svojih prava propisanih statutom udruge.”

23. Odredbe identične onima iz članka 3. i članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama iz 2002. godine sadržane su u članku 1. stavku 3. i članku 42. stavcima 2. i 3. Zakona o udrugama iz 2014. godine („Narodne novine” br. 74/14) koji je stupio na snagu 1. listopada 2014.

2. Zakon o parničnom postupku

24. Mjerodavne odredbe Zakona o parničnom postupku („Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije” br. 4/77 s naknadnim izmjenama i dopunama, i „Narodne novine Republike Hrvatske” br. 53/91 s naknadnim izmjenama i dopunama), koji je na snazi od 1. srpnja 1977., glase kako slijedi:

Članak 1.

„Ovim se Zakonom uređuju pravila postupka na temelju kojih sud raspravlja i odlučuje u sporovima o osnovnim pravima i obvezama čovjeka i građanina, o osobnim i obiteljskim odnosima građana te u radnim, trgovačkim, imovinskim i drugim građanskopravnim sporovima, ako zakonom nije za neke od tih sporova određeno da u njima sud rješava po pravilima kojega drugog postupka.”

5.a. Ponavljanje postupka u povodu konačne presude Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu o povredi temeljnog ljudskog prava ili slobode

Članak 428.a

„(1) Kad Europski sud za ljudska prava utvrdi povredu kojeg ljudskog prava ili temeljne slobode zajamčene Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i dodatnih Protokola uz tu Konvenciju koje je Republika Hrvatska ratificirala, stranka može, u roku od trideset dana od konačnosti presude Europskog suda za ljudska prava, podnijeti zahtjev sudu u Republici Hrvatskoj koji je sudio u prvom

stupnju u postupku u kojemu je donesena odluka kojom je povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda, za izmjenu odluke kojom je to pravo ili temeljna sloboda povrijeđeno.”

(2) Postupak iz stavka 1. ovoga članka provodi se uz odgovarajuću primjenu odredaba o ponavljanju postupka.

(3) U ponovljenom postupku sudovi su dužni poštovati pravna stajališta izražena u konačnoj presudi Europskog suda za ljudska prava kojom je utvrđena povreda temeljnog ljudskog prava ili slobode.”

3. Zakon o upravnim sporovima

25. Mjerodavni dio Zakona o upravnim sporovima („Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije” br. 4/77 i „Narodne novine Republike Hrvatske” br. 53/91 s naknadnim izmjenama i dopunama) koji je bio na snazi između 1. srpnja 1977. godine i 31. prosinca 2011. godine propisivao je kako slijedi:

Članak 66.

„O zahtjevu za zaštitu ustavom zajamčenog prava i slobode ..., ako je takva sloboda ili pravo povrijeđeno konačnim pojedinačnim aktom, a nije osigurana druga sudska zaštita, odlučuje sud nadležan za upravne sporove odgovarajućom primjenom ovoga zakona.”

26. Takvo konačno pravno sredstvo - koje treba koristiti kad nema nikakve druge sudske zaštite protiv odluka javnih vlasti kojima se mogu povrijediti ustavom zajamčena prava i slobode - više nije predviđeno Zakonom o upravnim sporovima iz 2011. godine („Narodne novine” br. 20/10 s naknadnim izmjenama i dopunama) koji je stupio na snagu 1. siječnja 2012. godine.

C. Mjerodavna praksa

1. Praksa koju ju je dostavila Vlada

(a) Sudska praksa Ustavnog suda Republike Hrvatske

27. U odluci br. U-III-3907/2005 od 11. siječnja 2005. godine Ustavni sud Republike Hrvatske utvrdio je sljedeće:

„U konkretnom slučaju mjerodavna je odredba članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama ...

Analizom spisa predmeta Županijskog suda u Rijeci, razvidno je da je podnositelj tužbom zatražio poništenje pojedinačnih odluka nadležnih tijela lovačkog društva S.P., a kojima je [on] proglašen krivim za stegovnu povredu i izrečena mu je stegovna mjera isključenja iz društva.

U obrazloženju pobijanog rješenja Vrhovni sud Republike Hrvatske naveo je kako slijedi: „Iz odredbe članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama proizlazi da se zaštita prava podnošenjem tužbe županijskom sudu može zatražiti samo ako nadležno tijelo,

odnosno skupština udruge „ne razmotri” upozorenje člana na nepravilnost u provedbi statuta [udruge] i tu nepravilnost ne otkloni. Dakle, ovom tužbom osigurava se provedba odredaba statuta udruge, a ne zaštita s pravom na zahtjev za poništenje konkretne odluke nadležnog tijela udruge.”

Ustavni sud Republike Hrvatske smatra osnovanim stajalište Vrhovnog suda Republike Hrvatske, budući da podnositelj tužbom od Županijskog suda u Rijeci ne traži zaštitu koja je propisana odredbom članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama nego [traži] poništenje osporenih odluka Stegovne komisije lovačkog društva S.P. o isključenju [podnositelja] iz članstva (a o čemu konačno odlučuje Skupština tuženog), to odlučivanje o zahtjevu tužitelja (podnositelja) u konkretnom slučaju nije u nadležnosti redovnih sudova.”

28. Mjerodavni dio odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske br. U-III-217/2001 od 25. travnja 2007. glasi:

„Protiv tog rješenja podnositelj ustavne tužbe podnio je tužbu Upravnom sudu Republike Hrvatske [zbog toga što] je rješenje doneseno od nenadležnog tijela i [zbog toga što] se ... nije postupalo prema pravilima postupka, te [zbog toga što] činjenično stanje nije utvrđeno.

Upravni sud Republike Hrvatske postupio je po tužbi podnositelja kao po zahtjevu iz članka 66. Zakona o upravnim sporovima [u daljnjem tekstu: „ZUS”], ... [zbog toga što] odluka lovačkog društva nije upravni akt, [a taj je akt jedini akt] protiv kojeg je, [na temelju članka 6. ZUS-a] dopušteno pokretanje upravnog spora.

Upravni sud Republike Hrvatske je u obrazloženju rješenja, glede nedopuštenosti zahtjeva iz članka 66. ZUS-a, izrazio stajalište da u konkretnom slučaju nema povrede prava na slobodno udruživanje, ... jer Ustavom Republike Hrvatske nije zajamčeno niti jednom subjektu članstvo u određenoj udruzi, niti su Ustavom Republike Hrvatske propisani uvjeti pod kojima će građani tu slobodu uživati. Štoviše, ti su uvjeti uređeni [mjerodavnim] zakonima, u konkretnom slučaju Zakonom o lovu.

Slijedom navedenog, stajalište je Ustavnog suda Republike Hrvatske da Upravni sud Republike Hrvatske nije povrijedio odredbu članka 19. stavka 2. Ustava Republike Hrvatske, odnosno podnositelju uskratio njegovo ustavno pravo na sudsku kontrolu zakonitosti upravnog akta.

Navedeno stajalište Ustavnog suda Republike Hrvatske proizlazi iz činjenice da donositelj akta čiju je zakonitost podnositelj pobijao pred Upravnim sudom Republike Hrvatske nije pravna osoba s javnim ovlastima, pa stoga niti akt [takvog] donositelja ... po svojoj pravnoj prirodi nije upravni akt.

Sukladno navedenom, Upravni sud Republike Hrvatske je, u smislu odredbe članka 66. ZUS-a, proveo mjerodavnim zakonom propisani postupak pružanja sudske zaštite protiv konačnog pojedinačnog akta protiv kojeg druga sudska zaštita nije osigurana, u kojem je postupku utvrdio i obrazložio svoje stajalište da u konkretnom slučaju nema povrede ustavnog prava na slobodu udruživanja.”

29. U odluci br. U-III-1630/2006 od 17. lipnja 2009. godine Ustavni sud Republike Hrvatske izrazio je sljedeće stajalište:

„U slučaju članstva u udruzi građana, kao što je lovačko društvo, nije riječ o odlučivanju o pravima i obvezama u smislu članka 29. stavka 1. Ustava Republike Hrvatske. [Naime, takvi se predmete odnose na] interna pravila udruge koja je ovlaštena sama, svojim aktima, propisivati prava, obveze i odgovornosti svojih članova, kao i pretpostavke za učlanjenje u nju i isključenje iz nje.

Članak 26. stavak 1. Zakona o udrugama priznaje sudsku zaštitu samo ako [upravljačka] tijela udruge ne obavljaju svoje dužnosti ... Budući da o tome nije riječ u ovom konkretnom slučaju, Ustavni sud Republike Hrvatske utvrđuje da članak 29. stavak 1. Ustava Republike Hrvatske nije mjerodavan.”

30. Mjerodavni dio odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske br. U-III-3829/2010 od 12. svibnja 2011. godine glasi kako slijedi:

„... [P]rema ocjeni Upravnog suda Republike Hrvatske protiv konačne odluke donesene u postupku isključenja iz političke stranke, sindikata ili druge udruge ili organizacije ne može se podnijeti zahtjev za zaštitu Ustavom zajamčenog prava i slobode čovjeka i građanina, jer se takvom konačnom odlukom ne dira u slobodu ili pravo građanina zajamčenog Ustavom Republike Hrvatske u smislu članka 66. Zakona o upravnim sporovima.

U odnosu na pozivanje podnositelja na odluku Ustavnog suda Republike Hrvatske br. U-III-1283/2000 od 12. veljače 2003. godine Ustavni sud Republike Hrvatske napominje kako odluka o članstvu u udruzi građana kao što je lovačko društvo nije odluka o pravima i obvezama u smislu članka 29. stavka 1. Ustava Republike Hrvatske. [Naime, takvi se predmeti odnose na] interna pravila udruge koja je ovlaštena sama, svojim aktima, propisivati prava, obveze i odgovornosti svojih članova, kao i pretpostavke za učlanjenje u nju i isključenje iz nje.”

31. U odluci br. U-III-5688/2014 od 5. studenoga 2014. godine Ustavni sud Republike Hrvatske utvrdio je:

„U konkretnom slučaju Županijski sud u Varaždinu oglasio se apsolutno nenadležnim te je odbacio [građanskopravnu] tužbu podnositelja [kojom je tražio] utvrđenje ništavosti odluke tuženika lovačkog društva [F.], kojom je [on] isključen iz članstva u tom društvu. [D]onošenje odluke o tom zahtjevu ne spada u nadležnost općinskih sudova jer se ne radi o sporu iz članka 1. Zakona o parničnom postupku za koje je člankom 34. [istog] Zakona određena nadležnost te vrste sudova. Ne radi se niti o sporu za koji bi bio nadležan odlučivati županijski sud u smislu članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama jer se tim propisom daje članovima udruge pravo nadzora članova nad tijelima udruge u donošenju općih akata, a ne pravo na zaštitu prava povrijeđenih odlukama [udruge]. Također, udruge u smislu članka 1. Zakona o udrugama nije tijelo s javnim ovlastima, a odluke koje donosi nemaju svojstvo upravnog akta, zbog čega za odlučivanje o zahtjevu podnositelja ... ne postoji nadležnost upravnih sudova.”

(b) Sudska praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske

32. U odluci br. GŽ-9/15 od 12. svibnja 2015. godine Vrhovni sud Republike Hrvatske utvrdio je kako slijedi:

„[S obzirom da] sukladno odredbi [članka 26.] Zakona o udrugama sudsku zaštitu može zahtijevati član društva (udruge) - i to samo zahtjevom za otklanjanje nepravilnosti u provedbi statuta [udruge] koja nije uklonjena na način opisan u toj odredbi, sud nije nadležan odlučivati o valjanosti ili zakonitosti odluke udruge kojom je članu udruge izrečena mjera isključenja iz članstva. Konkretno, članstvo u udruzi ne daje članu pravo koje bi u okviru odredbe članka 1. Zakona o parničnom postupku uživalo sudsku zaštitu protiv izrečene mu mjere isključenja iz članstva.”

2. Ostala mjerodavna praksa

(a) Sudska praksa Ustavnog suda Republike Hrvatske

33. Mjerodavni dio odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske br. U-III-730/99 od 15. studenoga 2000. godine glasi:

„Također, podnositelju nije osporavanim rješenjima povrijeđeno ni ustavno pravo na slobodno udruživanje, jer to pravo, prema stajalištu Ustavnog suda Republike Hrvatske, ne isključuje mogućnost utvrđivanja odgovornosti članova određene udruge u skladu s mjerodavnim [internim] propisima, pa dosljedno tome ni mogućnost da član bude isključen iz udruge kad se utvrdi njegova odgovornost za povredu tih propisa.”

(b) Sudska praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske

34. U odluci br. Gž 20/06-2 od 7. veljače 2007. godine Vrhovni sud Republike Hrvatske utvrdio je:

Sa ocjenom Županijskog suda u Virovitici da nije nadležan za postupanje u ovoj pravnoj stvari slaže se i ovaj sud. Neosnovano se žalitelj poziva na odredbu članak 26. Zakona o udrugama, jer ta odredba određuje sudsku nadležnost vezano za pravo nadzora članova na rad [njihove] udruge, a u koje pravo nadzora ne spada [pravo na] osporavanje valjanosti odluke [tužene udruge] donesene u stegovnom postupku protiv tužitelja kao člana društva. Stoga se pravilno pobijanim rješenjem Županijski sud u Virovitici oglasio stvarno nenadležnim.

...

[Međutim], pogrešna je ocjena Županijskog suda u Virovitici da rješavanje članstva i članskih prava kao i rješavanje sporova proizašlih iz članstva u dobrovoljnoj udruzi ne spada u sudsku nadležnost ni u smislu odredbe članka 66. i ... Zakona o upravnim sporovima.

Odredbom članka 66. Zakona o upravnim sporovima je propisano da o zahtjevu za zaštitu ustavom zajamčenog prava i slobode ..., ako je takvo pravo ili sloboda povrijeđeno konačnim pojedinačnim aktom [odnosno odlukom], a nije osigurana druga sudska zaštita, odlučuje [Upravni sud Republike Hrvatske] odgovarajućom primjenom odredaba tog zakona. Prema odredbi članka 29. stavka 1. Ustava Republike Hrvatske [i] članka 6. stavka 1. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, svatko ima pravo da o njegovim pravima i obvezama građanske naravi odluči nezavisni i nepristrani sud čija je nadležnost utvrđena zakonom.

Polazeći od spomenutih odredbi tužitelju, koji smatra da mu je odlukom stegovnog suda [tužene udruge] povrijeđeno njegovo pravo kao građana i člana društva, pripada sudska zaštita posebice pred Upravnim sudom Republike Hrvatske, jer konačna odluka [tužene udruge] o isključenju tužitelja iz udruge predstavlja konačni pojedinačni akt kojim može biti povrijeđeno ustavno pravo i sloboda udruživanja građana.

Stoga je o tom zahtjevu u smislu odredbe članka 66. Zakona o upravnim sporovima nadležan odlučivati Upravni sud Republike Hrvatske jer bi u protivnom tužitelju bilo uskraćeno njegovo građansko i ustavno pravo na sudsku zaštitu glede njegovog prava na članstvo u udruzi, što je jedno od prava građanske naravi, a za koje mu je zagantirana sudska zaštita.

Kako je za postupanje u ovoj pravnoj stvari nadležan Upravni sud Republike Hrvatske, prvostupanjski sud je, odbacivši tužbu tužitelja kao nedopuštenu, pogrešno primijenio [mjerodavnu odredbu] Zakona o parničnom postupku ... te [počinio bitnu povredu] odredaba parničnog postupka.”

35. Mjerodavni dio odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske br. GŽ 1/04-2 od 21. veljače 2007. godine glasi kako slijedi:

„Osporavajući zakonitost rješenja [tužene udruge] kojim je utvrđen prestanak [njihova] članstva u [toj udruzi], tužitelji su zaštitu svojih prava zatražili pred Županijskim sudom u Čakovcu, pozivom na odredbu članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama. Prema toj odredbi članovi udruge nadziru rad udruge ...

U tumačenju citirane odredbe pravilno Županijski sud u Čakovcu otklanja svoju nadležnost za postupanje u ovoj pravnoj stvari valjano ocjenjujući da odredba članka 26. Zakona o udrugama regulira pitanje sudske nadležnosti vezano za pravo nadzora članova na rad [njihove] udruge, a u koje pravo nadzora svakako ne spada [pravo na] osporavanje valjanosti odluke [tužene udruge] donesene u stegovnom postupku protiv tužitelja kao članova društva. Stoga je bilo pravilno proglasiti stvarnu nenadležnost Županijskog suda u Čakovcu.

Nepostojanje stvarne nadležnosti Županijskog suda u Čakovcu u smislu odredbe članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama ... ne dovodi međutim do apsolutne nenadležnosti suda za odlučivanje u ovoj pravnoj stvari, te odbacivanja navedene tužbe. Kako je prethodno rečeno tužitelji u ovom postupku traže zaštitu svojih članskih prava u odnosu na odluke stegovnog suda [tužene udruge] kojima im je prestalo članstvo u [tuženoj udruzi].

Pravo članstva u udruzi je pravo građanske naravi i kao takvo, u smislu odredbe članka 29. stavka 1. Ustava Republike Hrvatske i članka 6. stavka 1. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, podliježe sudskoj zaštiti. Naime prema citiranim odredbama Ustava Republike Hrvatske i Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava svatko ima pravo da o njegovim pravima i obvezama građanske naravi odluči nezavisni i nepristrani sud čija je nadležnost utvrđena zakonom.

Prema odredbi članka 66. Zakona u upravnim sporovima o zahtjevu za zaštitu ustavom zajamčenog prava i slobode ..., ako je takva sloboda ili pravo povrijeđeno konačnim pojedinačnim aktom [odnosno odlukom], a nije osigurana druga sudska zaštita, odlučuje [Upravni sud Republike Hrvatske] odgovarajućom primjenom odredaba tog zakona.

Polazeći od citirane odredbe članka 66. Zakona u upravnim sporovima tužitelje koji smatraju da su im odlukama stegovnog suda [tužene udruge] povrijeđena njihova prava kao građana i članova društva, te činjenice da je odluka stegovnog suda [tužene udruge] pojedinačni akt, pripada sudska zaštita i to pred Upravnim sudom Republike Hrvatske.

Kako je dakle odbacivanjem tužbe tužitelja počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka ... pobijano rješenje trebalo [je] preinačiti, te predmet ustupiti Upravnom sudu Republike Hrvatske, kao nadležnom sudu.”

36. U odluci br. GŽ 19/07-2 od 17. travnja 2008. godine Vrhovni sud Republike Hrvatske izrazio je sljedeće stajalište:

Predmet spora je zahtjev tužitelja da se utvrde ništavim odluke [tužene udruge] donesene na sjednici Skupštine tuženika 10. prosinca 2000. i 9. srpnja 2001. godine.

Zatim da se utvrdi da su tužitelji punopravni članovi udruge tuženika uz nalaganje tuženiku omogućiti [im] redovito ostvarivanje [njihovih] članskih prava utvrđenih statutom i drugim [internim propisima] tuženika.

...

Pitanje dopuštenosti ili nedopuštenosti odabranog puta pravne zaštite treba prosuđivati prvenstveno kroz odredbu članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama, koja se primjenjuje i na [tuženu udругu] i koja kao posebni zakon ima prednost u primjeni u odnosu na [mjerodavne] odredbe Zakona o parničnom postupku povodom tužbi za utvrđenje.

...

Za dopuštenost tužbe prema toj odredbi traži se:

- da su tužitelji kao članovi udruge utvrdili nepravilnosti u provedbi [njezinog] statuta,
- da su tužitelji na to upozorili statutom ovlašteno tijelo udruge, odnosno skupštinu u pisanom obliku,
- da upozorenje nije razmotreno na sjednici statutom određenog tijela u roku od trideset dana od dostavljenog upozorenja ili ako jeste razmotreno, da nepravilnosti nisu otklonjene.

Kako je u nastavku iste odredbe propisano pravo člana udruge na tužbu, očito je cilj pokretanja postupka otklanjanje nepravilnosti u provedbi statuta. Ako su navedene pretpostavke ispunjene član ima pravo podnijeti tužbu [mjerodavnom] sudu „radi zaštite svojih prava propisanih statutom udruge”. Mora dakle postojati nepravilnost u provedbi statuta koja nije otklonjena na opisani način i da je tom nepravilnošću povrijeđeno pravo člana (koji podnosi tužbu) propisano statutom.

Na koji se način mogu otkloniti nepravilnosti u provedbi statuta [udruge] kojima je povrijeđeno pravo člana propisano statutom ovisi o tome o kakvoj se nepravilnosti radi, ali se unaprijed ne može isključiti bilo koja [vrsta] tužbi predviđenih Zakonom o parničnom postupku. Ne može se isključiti pravo člana da podnese tužbu za utvrđenje da je određena odluka [upravljačkog] tijela udruge ništava ili konstitutivnu tužbu da se odluka poništi, jer je moguće da se nepravilnost u provedbi statuta kojom je povrijeđeno pravo člana otkloni i samim utvrđenjem da je [pobijana] odluka ništava ili njezinim poništenjem, bez daljnje aktivnosti (činjenja) od strane tijela udruge.

Zbog toga je ... valjalo ukinuti rješenje prvostupanjskog suda [da se tužbu odbaci kao nedopuštenu] i predmet vratiti tom sudu na ponovni postupak.

...

Konačno treba reći da ako bi [sud] u nastavku postupka utvrdio da je riječ o odlukama [tužene udruge] kojima su u stegovnom postupku tužiteljima kao članovima društva povrijeđena njihova prava kao građana i članova društva, tada bi postojala sudska nadležnost i to Upravnog suda Republike Hrvatske na temelju članka 66. Zakona o upravnim sporovima.”

III. MJERODAVNI INSTRUMENTI VIJEĆA EUROPE

A. Preporuka Odbora ministara o pravnom statusu nevladinih udruga u Europi

37. Mjerodavni dio Preporuke CM/Rec(2007)14 Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama o pravnom statusu nevladinih udruga u Europi, koju je usvojio Odbor ministara 10. listopada 2007. godine na 1006. sjednici zamjenika ministara glasi kako slijedi:

C. Članstvo

„23. Članovi nevladinih udruga trebaju biti zaštićeni od isključenja protivnog njihovim statutima.”

38. Mjerodavni dio obrazloženja gore navedene preporuke glasi kako slijedi:

„59. Kao i kod prihvata, isključenje određene osobe iz nevladine udruge utemeljene na članstvu obično je pitanje koje se tiče same udruge. Međutim, pravila koja uređuju članstvo u svojem statutu moraju se uvijek poštovati, a nacionalni zakon bi stoga trebao osigurati da osoba koja se suočava s isključenjem ili koja je isključena ima na raspolaganju učinkovito sredstvo kojim može inzistirati na takvom poštovanju; vidjeti zahtjev br. 10550/83, *Cheall protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 42 DR 178 (1985.). Štoviše, pravila koja uređuju isključenje ne bi smjela biti posve nerazumna ili proizvoljna; posebice, treba se provesti pošteno suđenje prije donošenja odluke.

119. Najbolja sredstva za etičko i odgovorno ponašanje nevladinih udruga su promicanje samouređenja u ovom sektoru na nacionalnoj i međunarodnoj razini. ... Unatoč tome, države imaju legitimni interes za uređivanje nevladinih udruga kako bi se zajamčilo poštovanje prava trećih osoba (bilo da se radi o donatorima, zaposlenicima, članovima ili javnosti) i kako bi se osigurala pravilna uporaba javnih sredstava i poštovanje zakona.

120. U većini slučajeva interesi trećih osoba mogu biti primjereno zaštićeni na način da im se omogući da iznesu relevantna pitanja pred sudovima; u načelu ne bi trebalo biti potrebno da javno tijelo poduzima bilo kakvu drugu radnju u njihovo ime.”

B. Temeljna načela o statusu nevladinih udruga u Europi

39. Gore navedena preporuka Odbora ministara temelji se na Temeljnim načelima o statusu nevladinih udruga u Europi koja su donijeli sudionici na multilateralnim sastancima održanim u Strasbourgu od 19. do 20. studenoga 2001. godine, od 20. do 22. ožujka 2002. godine i 5. srpnja 2002. godine. Mjerodavni dio tog dokumenta glasi kako slijedi:

Članstvo

„22. Članovi nevladine udruge trebaju biti zaštićeni od isključenja protivnog njezinom statutu.”

...

Nadzor

„66. Nevladine udruge mogu biti uređene na način da osiguravaju prava drugih, uključujući članove i druge nevladine udruge, ali bi trebale uživati prednost koja proizlazi iz pretpostavke da je svaka aktivnost zakonita u nedostatku suprotnih dokaza.”

40. Mjerodavni dio obrazloženja Temeljnih načela o statusu nevladinih udruga u Europi glasi kako slijedi:

Nadzor

„71. Unatoč tome, države imaju legitimni interes za uređivanje nevladinih udruga kako bi se zajamčilo poštovanje prava trećih osoba, a to posebice može uključivati mjeru zaštite ugleda i gospodarskih interesa drugih nevladinih udruga. Državna intervencija također može biti potrebna kako bi se članovi zaštitili od zlouporabe dominantnog položaja nevladine udruge, osobito protiv isključenja kojim se krše pravila udruge, nametanja određenih nepovoljnih uvjeta ili čak donošenja potpuno nerazumnih ili proizvoljnih pravila. Međutim, u većini slučajeva odgovarajući oblik zaštite bio bi mogućnost da članovi iznesu relevantna pitanja pred sudovima; u načelu ne bi trebalo biti potrebno da javno tijelo poduzima radnju u ime članova.”

PRAVO**I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. KONVENCIJE**

41. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da nije imao pristup sudu kako bi osporio odluku (rješenje) kojim je isključen iz udruge koje je bio član. Pozvao se na članak 6. stavak 1. Konvencije koji glasi kako slijedi:

„Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ... svatko ima pravo da ... sud pravično ... ispita njegov slučaj.”

42. Vlada je osporila tu tvrdnju.

A. Dopuštenost*1. Tvrdnje stranaka***(a) Vlada**

43. Vlada je tvrdila da članak 6. stavak 1. Konvencije nije bio primjenjiv na ovaj predmet jer postupak koji je predmet prigovora nije uključivao spor oko građanskih „prava i obveza” podnositelja zahtjeva koje su bili priznate, barem na osnovi o kojoj se može raspravljati, u domaćem pravu.

44. Konkretno, Vlada je navela da je isključenje podnositelja zahtjeva iz lovačke udruge, V., moglo povrijediti samo njegova članska prava koja proizlaze iz statuta udruge. Nije moglo povrijediti niti jedno njegovo pravo koje je priznato Ustavom Republike Hrvatske, primarnim ili sekundarnim

(podzakonskim) propisima ili pojedinačnom odlukom koju su donijela tijela javne vlasti. Vlada je zaključila da ta članska prava nisu bila prava koja su „priznata u domaćem pravu”, te da stoga članak 6. Konvencije nije bio primjenjiv.

45. Štoviše, prema mišljenju Vlade, podnositelj zahtjeva nije mogao niti tvrditi da su ta prava, na temelju statuta udruge, bila priznata, barem na „osnovi o kojoj se može raspravljati”, u domaćem pravu. Odluka o proglašenju tužbe podnositelja zahtjeva nedopuštenom bila je u skladu s utvrđenom sudskom praksom domaćih sudova, prema kojoj odluka o isključivanju člana iz udruge nije bila odluka koja se odnosi na prava i obveze u smislu članka 29. stavka 1. Ustava Republike Hrvatske (vidjeti odlomke 29.-30. gore). Niti je predstavljala miješanje u njegovu slobodu udruživanja, budući da ta sloboda nije obuhvaćala pravo da netko bude član određene udruge (vidjeti odlomke 27. i 30. gore).

46. Podredno, Vlada je tvrdila da se postupak koji je predmet prigovora nije odnosio na spor oko prava podnositelja zahtjeva. Objasnila je da navodna povreda prava podnositelja zahtjeva nije mogla biti otklonjena u postupku pokrenutom pred tijelima sudbene vlasti na temelju članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama. Funkcija takvog postupka bila je nadzirati ponašanje upravljačkih tijela udruge, odnosno ocijeniti je li određena radnja bila u skladu sa statutom udruge. Sudovi nisu mogli donijeti odluku o članskim pravima koja su potencijalno povrijeđena takvim postupkom, niti su mogli zamijeniti odluku mjerodavnih upravljačkih tijela vlastitom odlukom. Za Vladu je to značilo da postupak predviđen člankom 26. stavkom 1. Zakona o udrugama nije bio izravno odlučujući za pravo podnositelja zahtjeva da se vrati na mjesto člana udruge i stoga nije uključivao spor oko njegovih prava, što je bilo nužno za primjenu članka 6. stavka 1. Konvencije.

47. Iz istog razloga, Vlada je tvrdila da prava podnositelja zahtjeva kao člana udruge, koja proizlaze iz njezinog statuta, nisu bila „građanskopravna” u smislu članka 6. stavka 1. Konvencije. U svakom slučaju, i u mjeri u kojoj je podnositelj zahtjeva tvrdio da je njegova sloboda udruživanja bila povrijeđena njegovim isključenjem, Vlada se pozvala na sudsku praksu Suda prema kojoj sloboda udruživanja nije bila građanskopravno nego političko pravo, na koje članak 6. stavak 1. Konvencije nije bio primjenjiv (vidjeti predmete *Pierre-Bloch protiv Francuske*, 21. listopada 1997., odlomak 50., *Izvešća o presudama i odlukama 1997-VI*; *Papon protiv Francuske* (odl.), br. 344/04, 11. listopada 2005; i *Refah (Prosperity) Party i drugi protiv Turske* (odl.), br. 41340/98, 41342/98, 41343/98 i 41344/98, 3. listopada 2000.).

48. Zbog tih je razloga Vlada pozvala Sud da utvrdi da je zahtjev nedopušten.

(b) Podnositelj zahtjeva

49. Podnositelj zahtjeva odgovorio je da je statut udruge bio zakon za drugu i njezine članove, te da su stoga prava koja proizlaze iz statuta prava koja su priznata u domaćem pravu. Nadalje, postupak kojem je prigovorio nije se odnosio isključivo na kršenje statuta; također se odnosio na povredu njegove slobode udruživanja, koje moraju poštovati i same udruge.

50. Podnositelj zahtjeva također je tvrdio da je bio lovac duže vrijeme i da je, budući da je bio isključen iz udruge, izgubio pravo na lov na zemljištu koje je unajmio. Jedini način da nastavi ostvarivati to pravo bilo je da postane članom druge lovačke udruge, što bi mu svakako uzrokovalo štetu jer je lovačko društvo te udruge daleko od njegova boravišta.

2. Ocjena Suda

51. Sud ponavlja da članak 6. stavak 1. Konvencije svakome osigurava pravo da iznese svaki zahtjev vezan za svoja građanska prava i obveze pred sudom. Pravo na pristup, to jest pravo na pokretanje postupka pred sudom u građanskopravnim stvarima, čini jedan vid „prava na sud” (vidjeti, među brojnim drugim izvorima prava, predmete *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 28. listopada 1998., odlomak 147., *Izješća* 1998-VIII; i *Golder i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine*, 21. veljače 1975., odlomci 28.-36., Serija A br. 18.). To se pravo proteže samo na sporove („*contestation*” u francuskom tekstu) oko „građanskih prava i obveza” za koje se može reći, barem s osnova o kojima se može raspravljati, da su priznata u domaćem pravu, neovisno o tome jesu li ta prava zaštićena Konvencijom. Taj spor mora biti istinski i ozbiljan; može se odnositi na stvarno postojanje prava, ali i njegov opseg i način na koji se ostvaruje; i, konačno, rezultat postupka mora biti izravno odlučan za pravo o kojemu je riječ, slabe veze ili udaljene posljedice nisu dovoljne da bi aktivirale članak 6. stavak 1. (vidjeti, među brojnim drugim izvorima prava, predmet *Baka protiv Mađarske* [VV], br. 20261/12, odlomak 100., ESLJP 2016). Člankom 6. stavkom 1. ne jamči se konkretan sadržaj za (građanska) „prava i obveze” u materijalnom zakonodavstvu država ugovornica: Sud tumačenjem članka 6. stavka 1. ne smije stvoriti materijalno pravo za koje nema pravnog temelja u predmetnoj državi (ibid., odlomak 101.).

52. Što se tiče postojanja „prava i obveza”, Sud prvo primjećuje da je članak 26. stavak 1. Zakona o udrugama (vidjeti odlomak 22. gore) članovima udruge omogućivao da podnesu tužbu „s ciljem zaštite [svojih] prava utvrđenih statutom [udruge]”. Stoga hrvatsko pravo ne samo da je spomenulo, nego je i pružalo pravnu zaštitu prava članovima koja proizlaze iz statuta udruge kojoj su pripadali. U ovome je predmetu podnositelj zahtjeva, pozivajući se upravo na tu odredbu, tvrdio da je odluka o njegovu isključenju bila donesena protivno postupku predviđenim statutom udruge jer, u nedostatku žalbi na odluku stegovne komisije u njegovu korist,

skupština nije mogla nadjačati tu odluku (vidjeti odlomak 13. gore). Sud stoga smatra da je teško prihvatiti Vladinu tvrdnju kako ta prava nisu bila priznata u domaćem pravu (vidjeti odlomke 44.-45. gore).

53. Taj element, zajedno s činjenicom da se ovaj predmet tiče prava postojećeg člana udruge, a ne prihvata potencijalnog člana, razlikuje ga od predmeta *Rutkowski*, u kojem je Sud utvrdio da podnositelj zahtjeva prema domaćem pravu nije imao pravo postati član lovačke udruge, te da je stoga članak 6. Konvencije bio neprimjenjiv (vidjeti predmet *Rutkowski protiv Poljske* (odl.), br. 30867/96, 16. travnja 2002.).

54. Drugo, Sud primjećuje da su prema hrvatskom pravu lovačke udruge dobrovoljne udruge (vidjeti rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 2. travnja 2014. navedeno u odlomku 16. gore) i da nema elemenata koji ukazuju na to da se mogu smatrati udrugama javno-pravnog karaktera na koje članak 11. Konvencije koji jamči slobodu udruživanja ne bi bio primjenjiv (vidjeti predmet *Herrmann protiv Njemačke*, br. 9300/07, odlomak 76., 20. siječnja 2011.). Sloboda udruživanja priznata je i u Ustavu Republike Hrvatske i u Konvenciji, što temeljem članka 134. Ustava Republike Hrvatske čini sastavni dio hrvatskog pravnog sustava (vidjeti odlomak 19. gore). Sudska praksa nekadašnje Europske komisije za ljudska prava ukazuje na to da bi isključenje iz udruge protivno njezinim pravilima, o kojem se odlučuje sukladno proizvoljnim pravilima ili koje uključuje izuzetne teškoće za dotičnog člana, moglo predstavljati povredu njegove slobode udruživanja (vidjeti predmet *Cheall protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 10550/83, odluka Komisije od 13. svibnja 1985., Odluke i izvješća 42, str. 178. i 186.).

55. Sloboda udruživanja ima građanskopravne i političke aspekte. Ovaj se predmet ne odnosi na članstvo podnositelja zahtjeva u političkoj stranci, odnosno politički aspekt te slobode, u kojem slučaju članak 6. stavak 1. ne bi bio primjenjiv (vidjeti, na primjer, gore citirani predmet *Refah (Prosperity) Party i drugi*). Umjesto toga, odnosi se na njegovo članstvo u lovačkoj udruzi privatnog karaktera, odnosno građanskopravni aspekt te slobode na koji se članak 6. stavak 1. nesumnjivo primjenjuje (vidjeti predmet *APEH Üldözötteinek Szövetsége i drugi protiv Mađarske*, br. 32367/96, odlomci 30.-36., ESLJP 2000-X). Sud s tim u vezi također ponavlja da ako država daje prava koja se mogu ostvariti pravnim sredstvom (vidjeti odlomak 52. gore), ona se u načelu mogu smatrati građanskim pravima u smislu članka 6. stavka 1. (vidjeti predmet *Oršuš i drugi protiv Hrvatske* [VV], br. 15766/03, odlomak 105., ESLJP 2010).

56. Iz tih je razloga Sud u sličnom predmetu presudio da je pravo nekoga da bude član udruge pravo građanskopravne prirode, zajedno sa slobodom udruživanja, te da se stoga članak 6. stavak 1. primjenjivao na postupke koji se odnose na isključenje iz udruge (vidjeti predmet *Sakellaropoulos protiv Grčke* (odl.), br. 38110/08, 6. siječnja 2011.).

57. Naposljetku, Sud smatra očitim da se postupak kojem je podnositelj zahtjeva prigovorio u ovome predmetu odnosio na istinski i ozbiljan spor oko njegove slobode udruživanja, osobito oko njegova prava da ostane članom predmetne udruge, te da je ishod tog postupka bio izravno odlučujući za predmetno pravo i slobodu.

58. Slijedi da se prigovor Vlade u odnosu na primjenjivost članka 6. stavka 1. Konvencije mora odbiti.

59. Sud nadalje primjećuje da zahtjev nije očito nedopušten u smislu članka 35. stavka 3. točke a. Konvencije. Također primjećuje da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglašiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

(a) Podnositelj zahtjeva

60. Podnositelj zahtjeva tvrdio je da se poštovanje autonomije udruga ne može smatrati dobrim razlogom za odbijanje sudske zaštite u slučajevima očitih povreda članskih prava koja su zajamčena zakonom ili statutom udruge. Istaknuo je da trgovačka društva, kao društva utemeljena na članstvu, također mogu svojim konstitutivnim aktom ili aktom o osnivanju autonomno regulirati svoje unutarnje poslove u velikoj mjeri. Međutim, za razliku od članova (neprofitnih) udruge, članovima trgovačkih društava nije uskraćena pravna zaštita njihovih prava koja proizlaze iz takvog pravnog akta koji je imao ugovorni karakter.

61. Podnositelj zahtjeva, u prilog svojoj tvrdnji, pozvao se na stajališta koja je iznio profesor prava trgovačkih društava koji je istaknuo nužnost pravne zaštite članova udruge od nezakonitog miješanja u njihova članska prava od strane upravljačkih tijela udruge. Podnositelj zahtjeva dodao je da bi takvo miješanje često, kao u njegovom predmetu, predstavljalo zlonamjerno uznemiravanje motivirano osobnim neprijateljstvima. Prema mišljenju podnositelja zahtjeva, nužnost pravne zaštite slijedila je iz prirode pridruživanja udruzi, što je bilo slično sklapanju ugovora. Stoga se pitanje je li se udruga pridržavala svojeg statuta trebalo podvrgnuti sudskoj reviziji pred nadležnim sudovima.

62. Naposljetku, podnositelj zahtjeva tvrdio je da tvrdnje koje su iznijeli domaći sudovi i Vlada da bi opravdali proglašenje njegove tužbe nedopuštenom odražavali politiku države o uskraćivanju sudske zaštite u takvim vrstama predmeta, što je bilo motivirano strahom da bi takvi sporovi preopteretili domaće sudove.

(b) Vlada

63. Vlada je tvrdila da i u slučaju kad bi Sud uzeo u obzir da je članak 6. stavak 1. Konvencije bio primjenjiv u predmetu podnositelja zahtjeva, ona

bi priznala da mu je uskraćen pristup sudu, ali bi tvrdila da je to ograničenje bilo utemeljeno na zakonu, odnosno Zakonu o udrugama i dosljednoj sudskoj praksi Ustavnog suda Republike Hrvatske i Vrhovnog suda Republike Hrvatske (vidjeti odlomke 27.-32. gore). Također bi tvrdila da je težilo legitimnom cilju i da je bilo razmjerno.

64. Konkretno, legitimni cilj ograničenja bio je poštovanje autonomije udruge. Udruge su bile osnovane na dobrovoljnoj osnovi, bile su slobodne birati sredstva za postizanje svojih ciljeva i imale su pravo formulirati svoja interna pravila, uključujući kriterije za članstvo, razloge za isključivanje članova i mehanizme za zaštitu članskih prava unutar udruge. Pridruživanjem udruzi, njezini se članovi podvrgavaju njezinim pravilima. Država je pokušala osigurati maksimalnu slobodu udruživanja izbjegavajući prekomjernu regulaciju udruge i suzdržala se od miješanja u unutarnje poslove udruge. Stoga je regulirala samo registraciju udruge i njihovih aktivnosti općenito, istovremeno ograničavajući svoju ovlast da se miješa u njihove poslove vezane uz inspekciju i administrativni nadzor, prepuštajući članovima rješavanje pitanja unutarnjeg nadzora.

65. Vlada je tvrdila da bi, ukoliko bi se sve ili čak određene odluke udruge mogle osporiti pred redovnim sudovima, to paraliziralo rad udruge, znatno smanjilo njihovu autonomiju i učinilo beznačajnom ovlast unutarnjeg nadzora koja je prepuštena članovima. To bi stoga predstavljalo prekomjerno uplitanje tijela sudbene vlasti u unutarnje poslove udruge. Sudska revizije odluka udruge bila je stoga ograničena na iznimne okolnosti predviđene člankom 26. stavkom 1. Zakona o udrugama (vidjeti odlomak 22. gore), odnosno ako su ispunjena sljedeća tri uvjeta:

- utvrđene su nepravilnosti u provedbi statuta udruge, i
- član je već poduzimao određene korake unutar udruge prije obraćanja sudu, i
- te su nepravilnosti povrijedile njegova prava koja proizlaze iz statuta udruge.

66. Što se tiče razmjernosti ograničenja, Vlada je tvrdila da domaći sudovi nisu nametnuli prekomjeren teret na podnositelja zahtjeva time što su proglasili njegovu tužbu nedopuštenom. Nadalje je istaknula da sam podnositelj zahtjeva nije izjavio kakvu je vrstu štete pretrpio kao posljedicu isključenja iz udruge, osim što je bio prisiljen priključiti se drugoj lovačkoj udruzi daleko od svojeg boravišta kako bi nastavio loviti (vidjeti odlomak 50. gore).

67. U odgovoru na tvrdnju podnositelja zahtjeva o usporedbi članskih prava u udrugama i trgovačkim društvima (vidjeti odlomke 60.-61. gore), Vlada je navela da su, unatoč mišljenjima pravnih stručnjaka na koje se podnositelj zahtjeva pozvao, to bile znatno različite vrste organizacija u mnogim aspektima (njihovi ciljevi i svrhe, njihova uloga u društvu i njihov položaj u pravnom poretku). Te su razlike opravdavale minimalno

regulatorno miješanje u unutarnje poslove udruga, kao i veću pravnu zaštitu članova trgovačkih društava.

68. Zbog tih je razloga Vlada pozvala Sud da utvrdi kako u ovome predmetu nije došlo do povrede podnositeljevog prava na pristup sudu.

2. Ocjena Suda

69. Sud ponavlja da pravo na pristup sudu nije apsolutno i da može podlijegati ograničenjima koja ne ograničavaju ili umanjuju pristup koji je pojedincu ostavljen na način ili u mjeri uslijed koje bi bila narušena sama bit prava. Nadalje, ograničenje prava na pristup sudu neće biti spojivo s člankom 6. stavkom 1. ako se njime ne nastoji ostvariti legitiman cilj i ako ne postoji razuman odnos razmjernosti upotrijebljenih sredstva i cilja kojemu se težilo (vidjeti, među brojnim drugim izvorima prava, gore citirani predmet *Baka*, odlomak 120.).

70. Vraćajući se na ovaj predmet, Sud primjećuje da je izvršni odbor udruge pokrenuo interni stegovni postupak protiv podnositelja zahtjeva pred stegovnom komisijom jer je prijavio drugog člana udruge policiji. Smatrao je da to ozbiljnom povredom njegovih dužnosti kao člana (vidjeti odlomak 7. gore). Nakon što je stegovna komisija odbila stegovnu pritužbu protiv podnositelja zahtjeva, izvršni odbor uputio je predmet skupštini koja je dvaput (prvo na izvanrednoj sjednici, a zatim na godišnjoj sjednici) glasovala za isključenje podnositelja zahtjeva. Ona na niti jednoj sjednici nije navela razloge za takvu odluku (vidjeti odlomke 8.-12. gore). Pokušaj podnositelja zahtjeva da pred tijelima sudbene vlasti ospori rješenje o svojem isključenju kao protivno statutu udruge nije uspio jer su se sudovi proglasili nenadležnim u toj stvari (vidjeti odlomke 13.-14. i 16. gore). Čini se da njihovo obrazloženje ukazuje na to da po njihovom mišljenju mjerodavno zakonodavstvo, odnosno članak 26. stavak 1. Zakona o udrugama, nije pružio pravnu osnovu za takvo postupanje i da se odluka o isključenju člana odnosila na unutarnje poslove udruge, koje sudovi ne mogu preispitivati (vidjeti odlomke 14. i 16. gore).

71. Sud prihvaća da ograničenja prava podnositelja zahtjeva na pristup sudu imaju legitiman cilj koji je Vlada navela, odnosno poštovanje autonomije udruge. S tim u vezi, Sud nadalje ponavlja da organizacijska autonomija udruge predstavlja važan aspekt njihove slobode udruživanja zaštićene člankom 11. Konvencije (vidjeti, *mutatis mutandis*, predmete koji se odnose na autonomiju vjerskih zajednica, *Sindicatul „Păstorul cel Bun” protiv Rumunjske* [VV], br. 2330/09, odlomci 136.-38., ESLJP 2013 (izvadci), i *Hasan i Chaush protiv Bugarske* [VV], br. 30985/96, odlomci 65. i 82.-83., ESLJP 2000-XI) i da može poslužiti kao legitiman cilj ograničavanja prava na pristup sudu (vidjeti, *mutatis, mutandis*, predmet *Müller protiv Njemačke* (odl.), br. 12986/04, 6. prosinca 2011.). Konkretno, udruge moraju biti u stanju upotrijebiti određenu stegovnu ovlast, čak i do točke isključenja, bez straha od vanjske intervencije.

72. Međutim, kako navodi članak 11. stavak 2. Konvencije, sloboda udruživanja i, posljedično, organizacijska autonomija udruga, nije apsolutna. To znači da se miješanje države u unutarnje poslove udruga ne može potpuno isključiti. Konkretno, udruga se mora pridržavati nekih minimalnih standarda prilikom isključenja člana (vidjeti instrumente Vijeća Europe citirane u odlomcima 37.-40. gore). Kako je već gore navedeno (vidjeti odlomke 54.-56.), isključenje iz udruge moglo bi predstavljati povredu slobode udruživanja dotičnog člana (na primjer, ako je u suprotnosti s njezinim pravilima ili ako je proizvoljno; vidjeti gore citirani predmet *Cheall*; vidjeti također gore citirani predmet *Sakellaropoulos*).

73. Sud prihvaća da u takvim predmetima opseg sudske revizije može biti ograničen, čak i u značajnoj mjeri, kako bi se poštovala organizacijska autonomija udruga. Međutim, u ovome je predmetu podnositelju zahtjeva, koji je pobijao svoje isključenje iz udruge zbog toga što je prekršio njezin statut, u potpunosti uskraćen pristup sudu. Teško je raspoznati je li to bio rezultat nepreciznog ili nepotpunog zakonskog propisa, njegovog tumačenja od strane domaćih sudova ili oboje. Važno je to da je podnositelj zahtjeva trebao imati pristup sudu, ali je lišen tog pristupa.

74. Stoga je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

II. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

75. Člankom 41. Konvencije propisano je:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.”

76. Sud ponavlja da presuda u kojoj je utvrdio povredu nameće tuženoj državi pravnu obvezu okončati povredu i ispraviti njezine posljedice. Ako domaće pravo ne omogućava – ili omogućava tek djelomično – davanje obeštećenja, članak 41. ovlašćuje Sud da omogući oštećenoj stranci onakvu naknadu kakva mu se čini odgovarajućom (vidjeti predmet *Iatridis protiv Grčke* (pravična naknada) [VV], br. 31107/96, odlomci 32.-33., ESLJP 2000-XI). S tim u vezi Sud napominje da temeljem članka 428.a Zakona o parničnom postupku (vidjeti odlomak 24. gore) podnositelj zahtjeva može zatražiti ponavljanje parničnog postupka u odnosu na koji je Sud utvrdio povredu Konvencije.

77. S obzirom na prirodu prigovora podnositelja zahtjeva i razloge zbog kojih je Sud utvrdio povredu članka 6. stavka 1. Konvencije, Sud smatra da bi u ovom predmetu najprimjereniji oblik zadovoljštine bio da se u odgovarajućem roku ponovi postupak kojemu se prigovara (vidjeti predmet *Vrbica protiv Hrvatske*, br. 32540/05, odlomak 84., 1. travnja 2010.). Budući da domaće pravo dopušta takav ispravak, i s obzirom na to da zastupnik podnositelja zahtjeva nije podnio zahtjev za pravičnom

naknadom, Sud smatra da nema razloga dosuditi mu ikakav iznos s te osnove (ibid., odlomak 85.).

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. *Utvrdjuje*, odlukom većine, da je zahtjev dopušten;
2. *Presuđuje* sa šest glasova prema jednom da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku 4. travnja 2017. godine u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Hasan Bakırcı
Zamjenik tajnika

Işıl Karakaş
Predsjednica

U skladu s člankom 45. stavkom 2. Konvencije i pravilom 74. stavkom 2. Poslovnika Suda, ovoj se presudi dodaje izdvojeno mišljenje suca Kjølbroya.

A.I.K.
H.B.

IZDOJENO MIŠLJENJE SUCA KJØLBRO

1. Iako donekle razumijem to što je Sud utvrdio povredu članka 6. stavka 1. Konvencije zbog nedostatka pristupa sudu, ne mogu nažalost slijediti argumentaciju mojih kolega koji, prema mojem mišljenju, tumače članak 6. stavak 1. na takav način da stvaraju pravo koje nije priznato u domaćem pravu.

2. U ovom se predmetu postavlja pitanje je li se spor podnositelja zahtjeva s lovačkim društvom oko njegovog isključenja kao člana odnosio na pravo koje je, barem na osnovi o kojoj se može raspravljati, bilo priznato u domaćem pravu (vidjeti odlomak 51. presude). U tom kontekstu važno je ponoviti i naglasiti da Sud ne može, tumačenjem članka 6. stavka 1., stvoriti materijalno građansko pravo koje nema nikakvu osnovu u dotičnoj državi (vidjeti predmete *Lupeni Greek Catholic Parish i drugi protiv Rumunjske* [VV], br. 76943/11, odlomak 88., ESLJP 2016 (izvadci), i *Baka protiv Mađarske* [VV], br. 20261/12, odlomak 101., ESLJP 2016).

3. Prilikom podnošenja predmeta domaćim sudovima, podnositelj zahtjeva tražio je da se odluka skupštine da ga se isključi kao člana lovačke udruge proglasi nezakonitom i da ga se vrati na mjesto člana udruge (vidjeti odlomak 13. presude). Drugim riječima, on je osporavao svoje isključenje kao člana udruge.

4. Domaći sudovi, prvo Županijski sud, a zatim Vrhovni sud Republike Hrvatske, presudili su na štetu podnositelja zahtjeva, utvrdivši da predmet nije spadao u nadležnosti sudova. Pri tome su tumačili i primjenjivali domaće pravo. Izričito su presudili da podnositelj zahtjeva nije mogao osporiti konačnu odluku skupštine da ga se isključi kao člana na temelju članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama. Nije mogao niti osporiti zakonitost odluke na temelju odredbi Zakona o upravnim sporovima, što bi u ovom slučaju bio članak 66. zakona (vidjeti odlomke 14. i 16. presude).

5. Drugim riječima, domaći sudovi jasno su naveli da podnositelj zahtjeva nije mogao, na temelju domaćeg prava, osporiti zakonitost odluke koju je donijela skupština da ga se isključi kao člana udruge. Čini se da je ovo tumačenje domaćeg prava, točnije članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama (kao i članka 66. Zakona o upravnim sporovima), u potpunosti u skladu s ustaljenom sudskom praksom Ustavnog suda Republike Hrvatske i Vrhovnog suda Republike Hrvatske u vrijeme kada je podnositelj zahtjeva bio isključen 2012. godine, a čini se kako ni Sud u presudi ne navodi drukčije.

6. Prema mojem mišljenju, tumačenje domaćeg prava od strane domaćih sudova treba shvatiti kao materijalno ograničenje koje se tiče prava na koje se podnositelj zahtjeva poziva pred domaćim sudovima, a ne samo kao postupovno ograničenje prava na pokretanje sudskog postupka u vezi s pravom priznatim u domaćem pravu (vidjeti, na primjer, predmete *Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 32555/96, odlomci 118.-119.,

ESLJP 2005-X, i *Markovic i drugi protiv Italije* [VV], br. 1398/03, odlomak 94., ESLJP 2006-XIV). Drugim riječima, prema domaćem pravu, kako ga tumače domaći sudovi, odluka skupštine lovačke udruge da isključi člana ne može se osporavati pred domaćim sudovima.

7. Tvrdnje Suda glede utvrđivanja primjenjivosti članka 6. stavka 1. Konvencije (vidi odlomke 52. do 56. presude), po mojem mišljenju, nisu dovoljne da se zaključi da postoji spor oko prava koje je priznato, barem na osnovi o kojoj se može raspravljati, u domaćem pravu.

8. Prvo, Sud se poziva na tekst članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama prema kojem članovi udruge imaju pravo pokrenuti sporove pred sudovima „s ciljem zaštite svojih prava utvrđenih statutom [udruge]” (vidjeti odlomak 52. presude). Međutim, kako je već spomenuto, domaći su sudovi dosljedno tumačili članak 26. stavak 1. Zakona o udrugama kao neodobranje članu lovačke udruge da osporava zakonitost odluke glavne skupštine da se isključi osobu kao člana te udruge. Pri odlučivanju je li se spor odnosio na pravo koje je priznato u domaćem pravu, Sud se ne bi trebao pozivati samo na tekst članka 26. stavka 1. Zakona o udrugama, nego bi se pozivati na odredbu kako je tumače domaći sudovi.

9. Drugo, Sud se poziva na činjenicu da je sloboda udruživanja priznata u Ustavu Republike Hrvatske (vidjeti odlomak 54. presude), tvrdeći time da se spor odnosi na spor oko prava priznatog u domaćem pravu. Međutim, činjenica da je sloboda udruživanja priznata u domaćem pravu nije isto kao izjaviti da domaće pravo daje pravo da se ospori odluka privatne udruge o isključenju člana udruge, a to je pitanje na koje su domaći sudovi dosljedno negativno odgovorili.

10. Treće, Sud se poziva na to da sloboda udruživanja ima građanskopravni aspekt (a ne samo politički aspekt), te da članstvo u lovačkim društvima spada u građanskopravnu stranu članka 6. stavka 1. Konvencije (vidjeti odlomak 55. presude). Međutim, presuda iznesena u prilog obrazloženju Suda (*APEH Üldözötteinek Szövetsége i drugi protiv Mađarske*, br. 32367/96, odlomci 30.-36., ESLJP 2000-X) jasno se razlikuje od ovog predmeta, jer se taj predmet odnosio na prigovor o nepostojanju registracije udruge, odnosno pravo koje je bilo jasno priznato u domaćem pravu u Mađarskoj.

11. Konačno, Sud se poziva na predmet *Sakellariopoulos protiv Grčke* (odl.), br. 38110/08, 6. siječnja 2011. (vidjeti odlomak 56. presude). Prema mojem mišljenju, ta se presuda također razlikuje od ovoga predmeta jer se odnosila na građanski spor oko prava na članstvo u udruzi, a to je pravo priznato u domaćem pravu.

12. Stoga, utvrdivši da se članak 6. stavak 1. Konvencije primjenjuje na spor podnositelja zahtjeva s lovačkim društvom, Sud, po mojem mišljenju, stvara pravo koje nije priznato u domaćem pravu, to jest pravo na osporavanje zakonitosti konačne odluke skupštine da ga se isključi kao člana lovačke udruge. Zbog toga sam glasovao protiv utvrđivanja

primjenjivosti članka 6. stavka 1. Konvencije na temelju njegove građanskopravne strane, i zbog toga sam također glasovao protiv utvrđivanja povrede te odredbe.

13. Želio bih skrenuti pozornost na drugi aspekt predmeta. Sud je utvrdio povredu članka 6. stavka 1. Konvencije na temelju toga što je podnositelju zahtjeva uskraćen pristup sudu, odnosno o njegovom sporu s lovačkom udrugom nisu mogli odlučivati domaći sudovi. Stoga se postavlja pitanje što je podnositelj zahtjeva, prema utvrđenju Suda u ovoj presudi, imao pravo osporiti pred domaćim sudovima. Prema mojem mišljenju, to ne može biti odluka o isključenju kao takva, budući da domaće pravo - kako ga tumače domaći sudovi - jasno ne daje članu pravo da osporava zakonitost odluke o isključenju člana udruge. Drugim riječima, ono što podnositelj zahtjeva ima pravo osporiti pred domaćim sudovima kao posljedicu tumačenja članka 6. stavka 1. Konvencije Suda mora biti to je li postupak koji je uslijedio prilikom donošenju naloga za isključenje bio u skladu sa statutom lovačke udruge.

14. Prema mojem mišljenju, odobravanje podnositelju zahtjeva takvog ograničenog pristupa sudovima, kada sudska nadležnost ne uključuje zakonitost odluke o isključenju kao takve, neće baš koristiti podnositelju zahtjeva, jer su domaći sudovi u predmetu podnositelja zahtjeva, to jest Županijski sud i Vrhovni sud Republike Hrvatske već naglasili činjenicu da je odluka skupštine bila konačna (vidjeti odlomke 14. i 16. presude). Čini se kako taj zaključak upućuje na to da je tijelo nadležno za donošenje konačne odluke o isključenju podnositelja zahtjeva kao člana lovačke udruge bila skupština. Drugim riječima, čak i da postupak koji je uslijedio - kako tvrdi podnositelj zahtjeva - nije bio u skladu sa statutom lovačke udruge (vidjeti odlomak 13. presude), o isključenju je konačnu odluku donijelo nadležno tijelo, odnosno skupština udruge. Stoga, ako bi podnositelj zahtjeva tražio ponavljanje domaćeg postupka ili pokrenuo novi parnični postupak kao posljedicu presude Suda, on neće, bez obzira na to što je Sud u ovome predmetu utvrdio povredu članka 6. stavka 1. Konvencije, imati pravo osporiti zakonitost odluke o isključenju kao takve.

15. Kako je već navedeno, donekle razumijem to što je Sud utvrdio povredu članka 6. stavka 1. Konvencije, budući da se čini kako nema snažnih argumenata da se članu udruge ne odobri pravo da ospori zakonitost konačne odluke o isključenju člana te udruge, čak ni pred tijelom s određenom vrstom ograničene nadležnosti; ali ako takvo pravo ne postoji u domaćem pravu, čak ni na osnovi razloga o kojima se može raspravljati, ne vidim kako članak 6. stavak 1. Konvencije može biti primjenjiv. Unatoč prethodno navedenom, isključivanje člana iz privatne udruge bez postupovnih jamstava, uključujući pravosudno preispitivanje, može otvoriti pitanje na temelju članka 11. Konvencije, odredbu na koju se podnositelj zahtjeva nije pozvao niti ju je Sud ocijenio u svojoj presudi.

Prijevod, lekturu i pravnu redakciju napravila prevoditeljska agencija CIKLOPEA d.o.o. Zagreb. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava nije odgovoran za točnost prijevoda i sadržaja.